

Şizofreni ve Psikoza Yönelik Damgalamayı Değerlendirmede Twitter Kullanımı: Nitel Çalışma

Kerime BADEMLİ¹, Ayten KAYA KILIÇ², Mehmet KAYAKUŞ³

ÖZET

Amaç: Çalışmanın amacı, Türk Twitter kullanıcıları arasında şizofreniye yönelik damgalayıcı tutumları değerlendirmektir.

Yöntem: Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan çalışmada, Twitter'da Türkçe dilinde "şizofreni", "şizofrenik", "psikotik", "psikoz" anahtar sözcüklerini içeren tweetler Knime programı ile toplanmıştır. İçerik çözümleme yapılarak ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Bulgular: Yapılan çözümlenmeler sonucunda "hakaret" "olumsuz bakış" ve "damgalama karşıtı" olmak üzere üç ana tema belirlenmiştir. Hakaret ana teması altında "küfür" ve "alaycı", olumsuz bakış altında "yanlış inançlar", damgalama karşıtı ana teması altında "tıbbi olarak uygun" ve "savunucu" alt temaları belirlenmiştir. Elde edilen bulgularda şizofreni sözcüğünün yaygın olarak; başkalarını aşağılama amaçlı, argo sözcüklerle birlikte hitap şekli olarak ya da alay etme amaçlı olarak kullanıldığı, tıbbi bilgilerle tutarlı olmayacak şekilde olumsuz duygu ve düşünceleri ortaya koyan damgalayıcı ifadeler olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Şizofreni bozukluğuna yönelik damgalamada mücadele programları geliştirmede ve içerik belirlemede bu çalışmanın bulguları kullanılabilir.

Anahtar Sözcükler: Şizofreni, Twitter, damgalama

ABSTRACT

Using Twitter to Assess Stigma to Schizophrenia and Psychosis: A Qualitative Study

Objective: The aim of the study was to evaluate stigmatizing attitudes towards schizophrenia among Turkish Twitter users.

Methods: In the study designed with the qualitative research method, the tweets containing the keywords "schizophrenia", "schizophrenic", "psychotic" and "psychosis" in Turkish on Twitter were collected using the Knime program. The main themes and sub-themes were created by content analysis.

Results: The studies revealed three major themes: "insult", "negative point of view", and "anti-stigma". While the sub-themes of "swearing" and "mocking" were determined under the main theme of "insult", the sub-theme of "false beliefs" was determined under the theme of "negative point of view", and the sub-themes of "medically appropriate" and "defensive" were determined under the main theme of "anti-stigma". In the results, it was determined that the word schizophrenia was commonly used to humiliate others and used as a way of addressing with slang words or to mock and that there were stigmatizing statements revealing negative feelings and thoughts in such a way that they would be inconsistent with medical information.

Conclusion: The results of this study can be used to develop programs to combat stigma against schizophrenia disorder and to determine content.

Keywords: Schizophrenia, Twitter, stigmatization

GİRİŞ

Dünya çapında, kronik ruhsal bozukluğu olan kişiler, ruhsal hastalığın kendisinden daha külfetli olabilecek damgalanmaya, ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya yüksek oranda maruz kalabilmektedirler. Hastaların çoğu, yalnızca hastalıklarının olumsuz etkileriyle değil, aynı zamanda sosyal dışlanma ve önyargıyla da karşı karşıya kalmaktadır (Lien ve ark. 2021, Zhang ve ark. 2020, Krupchanka ve ark. 2018, Li ve ark.

2017). Şizofreni duygu, düşünce, sosyal etkileşim, motor davranış, dikkat ve algıyı olumsuz yönde etkileyebilen kronik bir ruhsal hastalıktır (Stepnicki ve ark. 2018). Duygu, düşünce ve davranış alanlarının olumsuz etkilenmesi nedeniyle şizofreni hastaları toplumda genellikle garip, korkutucu, öngörülemeyen, saldırgan ve özdenetimden yoksun olarak algılanabilmektedirler (Walsh ve Foster 2020). Toplumda ruhsal hastalığa sahip olmanın olağandışı bir durum olduğuna inanılmakta, bu nedenle şizofreni hastaları sosyal gruplar

Geliş Tarihi: 14.12.2022, **Kabul Tarihi:** 18.02.2023, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 01.09.2023

¹Doç., Akdeniz Üniv. Hemşirelik Fak., Psikiyatri Hemşireliği Bl.; ²Doç., Akdeniz Üniv. Manavgat Sosyal ve Beşeri Bilimler Fak., Sosyal Hizmet Bl.; ³Doç., Akdeniz Üniv. Manavgat Sosyal ve Beşeri Bilimler Fak., Yönetim Bilişim Sistemleri Bl., Antalya.

Dr. Ayten Kaya Kılıç, e-posta: aytenkayakilic@akdeniz.edu.tr

tarafından damgalamaya maruz kalabilmektedirler (Oexle ve Corrigan 2018). Damgalama, ayırt edici bir özellik ya da işaretin bir sonucu olarak insanları değersizleştiren bir sosyal yapıdır (Carrara ve ark. 2019). Genel nüfus tarafından onaylanan klişeler, önyargı ve ayrımcılık 'toplumsal damgalama' şeklinde ortaya çıkmaktadır (Colizzi ve ark. 2020). Ruhsal hastalıklara yönelik damgalama devam eden bir sosyal sorundur. Genel nüfus bu sorun hakkında büyük ölçüde bilgisizdir ve ruhsal bozukluğu olan hastalardan korkma yaygınlığını sürdürmektedir.

Şizofreni bozukluğu olan kişiler hastalıkları nedeniyle yaşadıkları toplumda alay konusu olabilmekte, eleştirilebilmekte ve suçlayıcı tutum ve yaklaşıma maruz kalabilmektedirler. Ayrıca, şizofreni hastaları tehlikeli, korkutucu, utanç verici, tembel, zayıf, değersiz, öngörülemeyen, güvenilmez, kararsız, çaresiz ve tedavi edilemez olarak görülebilmektedir (Bhattarai ve Ojha 2020). Kamusal damgalama araştırmasına göre şizofreni, genel popülasyondaki en kötü zihinsel temsil (örneğin, yetersizlik, şiddet ve tehlikeli) ilişkilidir. Şizofreni hastalarına yönelik geliştirilen tutumlar çok yönlüdür ve eğitim, öğretim, deneyim gibi çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler ile yaşanan toplumun kültüründen etkilenen bilgi ile yakından bağlantılıdır (Carrara ve ark. 2019).

Kitle iletişim araçları aracılığıyla dağıtılan bilgiler, okuyucuların bilgisini, tutumunu ve davranışlarını etkilediğinden şizofreniye yönelik bakış açılarını da etkileyebilir. Bu bilgiler, halka ve hastalara geniş ölçüde bilgi ve izlenim sağlaması nedeniyle ruhsal hastalıklarda damgalamayı artırabilecek materyallerin yayılmasına önemli bir katkıda bulunabilmektedir (Latha ve ark. 2020). Kitle iletişim araçları, özellikle sosyal medya, ruh sağlığı okuryazarlığı konusunda halkın bilinçlendirilmesinde etkilidir. Sosyal medya, kullanıcıların ruhsal hastalıklara ilişkin algılarını etkileme potansiyeli ile kişisel deneyimlerini kamu alanına getirmelerine imkan sağlar (Brown ve ark. 2021). Ayrıca, kullanıcıların alınan bilgilerin kabulünü kolaylaştırmak ve ardından bireysel tutum ve davranışlardaki değişiklikleri hızlandırmak için kullanılacak kendi sosyal ağlarını oluşturmalarına olanak tanır (Li ve ark. 2020).

Son yıllarda uluslararası literatürde sosyal medyada ruhsal bozukluklara yönelik tutum ve yaklaşımları inceleyen çok fazla araştırma yer almaktadır (Passerello ve ark. 2019, Robinson ve ark. 2019, Li ve ark. 2020, Korkmaz ve ark. 2021, Kara ve Şenel Kara 2022). Özellikle büyük kitlelerin düşüncelerine anında ulaşma fırsatı vermesi bu alana yönelik ilgiyi artırmaktadır. Twitter da kişiler duygu ve düşüncelerini özgürce, filtresiz bir şekilde paylaşabilmektedirler. Twitter, en fazla 140 karakteri olan mesajları herkesle paylaşmaya ve insanlarla etkileşim kurmaya olanak sağlayan bir sosyal medya uygulamasıdır. Sosyal medya birçok farklı kanalı kapsamına rağmen, mikro blog platformu Twitter'ın damgalanmaya yönelik nasıl kullanıldığını gösteren örnek olay incelemelerini seçtik. Bu çalışmayla, Türkiye çapında tweet'lerde "şizofreni", "şizofrenik",

"psikotik", "psikoz" sözcüklerinin kullanımını belirlemek için her bir tweet ile ilişkili damgalamayı çözümlmek, Twitter'da şizofreniye yönelik destekleyici ya da damgalayıcı tutumları keşfetmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada, büyük veri kümelerinde ölçülebilir sonuçlar üretmeye ve Twitter'da şizofreni temsilini incelemeye olanak sağlayan içerik çözümlemesi yöntemi kullanıldı.

Veri Toplama

Çalışmada, şizofreniye yönelik damgalamaya ilişkin tutumları belirleyebilmek amacıyla Twitter verileri kullanıldı. Twitter, insanların düşüncelerini ve duygularını başkalarıyla paylaşmasına olanak tanıyan en büyük sosyal medya platformlarından birisidir. Profili açık olan her kullanıcı tarafından üretilen tweetlerin indirilmesine izin verdiği için bu platform tercih edilmiştir. Twitter verilerinin herkese açık olmasına rağmen, kullanıcıları korumak için bu çalışmada bahsedilen tüm tweetler ve özel Twitter hesapları anonim hale getirilmiştir. Bu çalışmada, Twitter'dan veri çekmek için Twitter API'si (Application Programming Interface) kullanılmıştır. Twitter akademik çalışmalarda kullanılmak üzere kabul ettiği projelerde araştırmacıların tweetlere erişimi için Twitter API'sini paylaşmaktadır. Böylece araştırmacılar Twitter yayın akışından belirlediği sözcükleri içeren tweet ve tweet bilgilerine (zaman, konum, profil vb.) erişebilmektedir. Çalışmada tweetleri belirlemek için 'şizofreni' 'şizofrenik' 'psikoz' ve 'psikotik' sözcüklerini içeren tweetlere ulaşmada açık kaynak bir platform olan Knime programı kullanılmıştır.

16 Mart-14 Nisan 2022 tarihleri arasında Twitter'dan Türkçe dilinde "şizofreni", "şizofrenik", "psikotik", "psikoz" anahtar sözcüklerinin kullanıldığı tweetler toplanmıştır. 4 hafta sonunda elde edilen tweetlerin toplamı 7291'dir (Şekil 1).

Çalışmanın dışlama ölçütleri aşağıdaki gibidir:

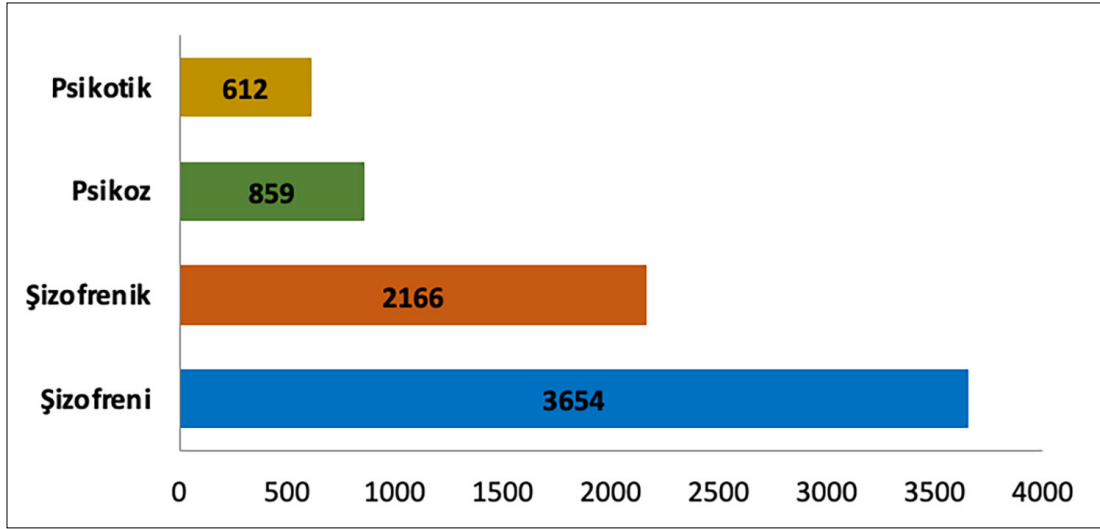
Bağlam eksikliği: Tweetin okuyucu tarafından anlaşılabilmesi ya da tweetin arkasında hiçbir anlamı olmayan tweet olması.

Türkçe dilinde olmayan: Tweetin tamamının ya da çoğunluğunun Türkçe olmaması

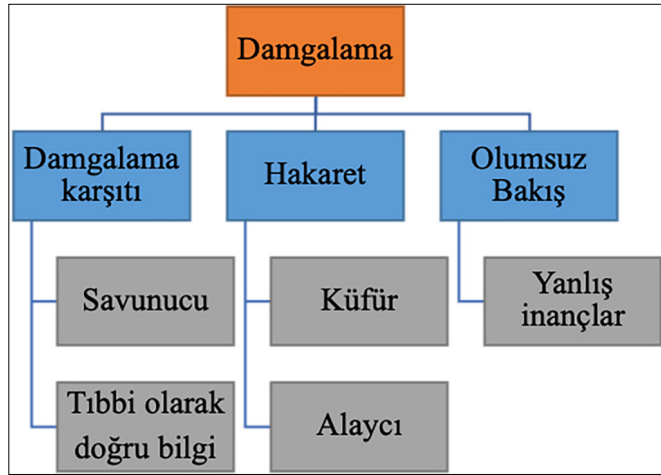
Retweet: Özgün olarak başka bir kullanıcı tarafından gönderilen, yeniden gönderilen ya da iletilen bir tweet.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde Twitter'da damgalamanın nasıl yapıldığına dair daha fazla ayrıntı eklemek için içerik çözümlemesi kullanılarak nitel analizler yapılmıştır (Joffe ve Yardley 2004). İçerik çözümlemesi keşif araştırması için idealdir, çünkü bu yöntem, verilerde bulunan iletişimin açık

Şekil 1. Anahtar Sözcükler'e göre toplanan tweet sayıları.

Şekil 2. Tema ve Alt Temalar

tanımını ve bu iletişimin eğilimlerini, modellerini ve sıklığını göze batmadan keşfetmeye çalışır (Vaismoradi ve ark. 2016). Sıklıkla ortaya çıkan içerik kategorilerini ve temalarını belirlemek için tümevarımcı bir yaklaşım kullanılmıştır (Vaismoradi ve ark. 2016). Kısaca süreç, açık kodlamayı, daha ayrıntılı başlıklar ve ardından kategoriler oluşturmayı içermiştir. Tüm tweetler iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmış ve kategoriler oluşturulmuştur

İşlem sonucunda “hakaret” “olumsuz bakış” ve “damgalama karşıtı” olarak 3 ana tema elde edilmiştir. Her bir temada yer alan ifadelerden aynı anlamı karşılayan tweetler bir araya getirilerek alt temalar belirlenmiştir. Bu doğrultuda hakaret ana teması altında “küfür” ve “alaycı” olumsuz bakış altında “yanlış inançlar” ve “damgalama karşıtı” ana teması altında “tıbbi olarak uygun” ve “savunucu” alt temaları belirlenmiştir (Şekil 2). Elde edilen temalara ilişkin nitel araştırma konusunda deneyimli iki öğretim üyesi ayrı ayrı kodlamalar yapmıştır ve kodlamalar karşılaştırılarak tutarlılık açısından değerlendirme yapılmıştır. Ana temaların altında yer alan tweet sayısı 680'dır.

BULGULAR

TEMA 1: HAKARET

İncelenen tweetlerde, “şizofreni”, “şizofrenik”, “psikoz” ve “psikotik” sözcüklerinin hakaret içerikli şekilde Twitter hesaplarında paylaşıldığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada incelenen tweetlerde şizofreni sözcüğünün çoğu zaman tıbbi anlamda değil, başkalarını aşağılamak için kötüye kullanıldığı belirlendi. Bu temada atılan tweetler küfür ve alaycı alt temalar olarak sınıflandırıldı (Tablo 1). Kullanıcıların genellikle şizofreni (167 tweet) sözcüğünü hakaret amaçlı kullandığı belirlendi.

“Allah’ın belaları sizi! İnsan düşmanı şizofreni hastaları !..”

“Sevgsiz ilgisiz büyüyen şizofreni hastaları ve bu işten milyonlarca para götüren çıkarıcı insan müsveddeleri”

“Şizofreni ve dengesiz insanlar... mide bulandırıcı”

“Allahın şizofreni ya senin bana laf atmaya hakkın yok!!!”

Kullanıcıların şizofrenik sözcüğünü de hakaret amaçlı kullandıkları ancak şizofreniye göre daha az oranda (21 tweet) kullandıkları ortaya çıkmıştır.

“Şizofrenik vaka bu yazık sıyrılmış”

“Bu tamamen ruh hastalığı şizofrenik akıl kaybı ne dersiniz deyin ama böyle akli dengesi olmayan akli gidip gelen şizofren dahil kimseyi toplum içine sokmamak gerek acilen gelişmiş akıl testi üretilip her dalda sabıka kaydı gibi sorulmalı belge istemeli”

Kullanıcıların psikoz (4 tweet) ve psikotik (2 tweet) sözcüklerini şizofreni ve şizofrenik sözcüklerine göre daha az hakaret amaçlı kullandıkları belirlenmiştir.

“Psikolojik yardım alsanız da psikoz bulaştırmazsınız?”

“Bu adam cidden psikotik vaka...”

Alt Tema 1: Küfür

Sövmek için söylenen söz anlamına gelen küfür bir başkasını aşağılamak amaçlı olarak kullanıldığı için hakaret anlamını taşıırken hakareten farklı olarak içinde argo ve rahatsız edici ifadeleri barındırmaktadır. Şizofreni ve ilişkili sözcüklerin Twitter kullanıcıları tarafından küfür olarak kullanıldığı belirlenmiştir (121 tweet).

“Vay şizofreni seni”

“..... şizofreni, laf yapan ağzını”

“Ya git şizofreni”

“Burdan ne anladın da alıntıladın acaba Şizofreni seni”

“avradını şizofreni kabus gibi çöktü hayatıma”

Kullanıcılar şizofreniye göre daha az oranda şizofrenik (8 tweet), psikoz (1 tweet) ve psikotik (1 tweet), sözcüklerini küfür amaçlı kullanmışlardır.

“..... şizofrenik piçi. Küfretmicem diyorum adam da sinir bırakmıyorsunuz şerefsizler.”

“Sen artık ciddiye alınmayan, değerini kaybetmiş, karakteri ve ciğeri beş kuruş etmeyen sığ ve şizofrenik bir fosilsin.”

“Bu sonradan parayı bulan ya da psikoz zengin lavuklar niye hep çocuğu yaşındakilerle birlikte olur??”

Alt Tema 2: Alaycı

Alay etmek, bir kişinin, bir şeyin ya da bir durumun eksik, kusurlu, gülünç gibi yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Araştırmada incelenen tweetlerde kullanıcıların şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerini alay etmek amaçlı olarak kullandıkları belirlenmiştir (120 tweet). Kullanıcıların kendilerine ve başkalarına karşı, içinde buldukları komik ya da abartılı durumlar ile dalga geçmek amaçlı olarak yoğun olarak şizofreni (96 tweet) sözcüğünü kullandıkları belirlenmiştir.

“Kanka Çin seddi gibi omuzlara yok diyen sensin hangimiz şizofreni”

“Emojilerle cümle kurdum, şizofreni seviyem üst boyutlarda 😂😂”

“Ağlarken fotoğraf çekmeye de başladıysak hoşgeldin şizofreni”

“Sinirli sinirli evi süpürürken peşinden sürüklediğin süpürge bir yere takılınca süpürgeyle kavgaya etmek... Var mı daha şizofreni”

Kullanıcıların daha az oranda şizofrenik (18 tweet), psikoz (5 tweet) ve psikotik (3 tweet), sözcüklerini alay etmek amaçlı kullandıkları belirlenmiştir.

“Bazen telefonuma sarılıp öpmek gibi şizofrenik hareketlerim oluyor”

“Kargolarım tamamlandığında her yerim PC olacak. Bu da benim şizofrenik cennetim 😊”

“Kumarı severim ama bu kadarı da psikoz”

“7. birami içtikten sonra eve gelip sabah 8’e pilates dersi ayırtım 10 uzerinden kac psikotik bu hareket”

TEMA 2: OLUMSUZ BAKIŞ

İncelenen tweetlerde, “şizofreni” ve ilişkili sözcüklerini tıbbi anlamın dışında olumsuz anlamlar içeren ifadeler şeklinde paylaşıldığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada incelenen tweetlerde şizofreni ve ilişkili sözcüklerin kullanıcılar tarafından olumsuz duygu ve düşünceleri (korkunç, kötü, anormal, sorunlu vb.) içeren ifadelerde kullanıldığı belirlenmiştir (Tablo 1).

“Şizofreni nasıl korkunç bi şey kişi kendine cehennem tuzakları olmadık acılar yaratıyor...”

“Bu bakteri spermde de yaşar o yüzden bu hastaların çocuğu da şizofreni olur”

“Bu hayat beni şizofrenik bir ruh hastası olmaya zorluyor”

“Psikotik bir dünyada yaşıyoruz. Deliler güç sahibi”

“Psikoz çok kötü bir şey yav”

Alt Tema: Yanlış inançlar

Ruhsal bozukluklara ilişkin yetersiz bilgi, gerçeği yansıtmayan kulaktan dolma bilgiler, insanların şizofreni ve psikotik bozukluklara yönelik ön yargıyı içeren yanlış inançlar geliştirmelerine yol açabilmektedir. Araştırmada incelenen tweetlerin bir bölümünde (76 tweet) şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerin tıbbi anlamının dışında farklı ve yanlış kullanıldığı belirlenmiştir. Bireysel düzeyde oluşturulan yanlış inançlar arasında; tanrıyla konuşmak, peygamber olduğunu düşünmek, kendini padişah sanmak, dine inanmak, kafada kurmak ya da uydurmak, kendi kendine konuşmak, hayalle gerçeği ayırt edememek, tutarsız konuşmak, olumsuz kişilik özelliklerine sahip olmak (saldırgan ya da kavgacı, ciddiyetsiz, bencil, samimiyetsiz, umursamaz, kıskanç, takıntılı, kendini önemli gören, güvenilmez, kötü) komplo teorileri yaratmak, giyiniş, mimik, davranış eleştirisi olarak şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerin kullanıldığı ifadeler yer almaktadır (76 tweet).

“Tanrıyla görüştüüm diyen her kimse şizofrenik”

“Artık insanların akıl sağlığından şüphe etmeye başladım. Hayalle gerçeği ayırt edemiyorlar. Hepsini şizofreni ye bağlamış.”

“İnsanlar giderek daha da şizofrenik bir hal alıyor. Kendi kendisi ile kavgaya eden, kendi kendine engel çıkaran, kendi kendine yarışan bir kitle var. Çevresindeki her insan onunla ilgileniyor

Tablo 1. Anlam birimleri, Ortak Anlamlar, Temalar, Alt Temalar

Anlam Birimleri	Ortak Anlamlar	Alt Temalar	Temalar
Zarar görmemek canını sıkıyor demi aptal şizofreni hastası. Bu saatten sonra şizofreni narsist dengesiz insanlarla uğraşamam gerçekten. Allahın şizofreni ne boksun, söyle de bilelim.	Aşağılayıcı		
Senin kadar gerizekalı şizofreni bir insan görmedim sitede. Psikoz resmen. İnanılmaz bir insan düşmanlığı. Kendisi çıkardı milleti takipten şizofreni oğlu Vayşizofreni seni	Küçümseyici	Küfür	Hakaret
False olduğunu söyledim diye engelledi Şizofreni Şizofrenik sapık manyak bunlar	Argo		
Bir şarkıyı akıldan çıkaramamak şizofreni başlangıcı olabilir mi LAN GIDI LAN GIDI LAN LAN GIDI LAN Sanırım bugün bana bir şizofreni teşhisi koyulması şart oldu 1 lt Ayçiçek yağına 55 tl verdim	Hitap şekli		
Şizofreni ile aramdaki tek fark bu telefon. Bakıp bakıp gülüyorum ortada kimse yok ama 😊	Şaşırtıcı	Alaycı	
Bugünkü şizofreni seviyem: Yağmur yağarken kulaklıktan yağmur sesi dinlemek...	Abartılı durum		
Twitterda kendi kendime konuşuyorum şizofreni oldum galiba ... :) Az evvel dört tane atkıyı karşıma alıp hanginiz uğurluydu lan diye azarladım. Ufak şizofreni belirtileri.	Uyumsuz davranış		
Yalnız, düşünce gücüyle başkalarının fikirlerini okuma şizofreni belirtisidir	Anormal		
Her şeyimiz sahte, fotoğraflarımız rötuşlu, sözlerimiz beğeni toplamak için süslü ve ağdalı, gülüşümüz samimi değil, herkes herkese karşı oynuyor, bunu herkes biliyor ama saf'a yatıyor. Şizofrenik bir hayat bizimkisi	Sahte		Olumsuz Bakış
Aşı olanlarda şizofreni bir ruh hali var. Aşırı saldırganlar çevremdekiler. Sebepsiz yere kavga çıkartıp iki dakika sonra yumuşuyorlar birden	Saldırgan	Yanlış inançlar	
Bizim ülkede ciddi derecede şizofreni ve psikolojik rahatsızlık yaşayan bir kesim var ve cehaletleriyle, asılsız bilgileriyle insanları zehirliyorlar.	Sorunlu		
Gerçekliği anormal yorumlamak, gerçekte sahteyi ayırt edememek, çoğu zaman sahteyi gerçeğin önüne koymak ve üzerinde kurgulanan komplo teorilerine sorgulamadan inanmak hep şizofreni belirtisi			
Şizofreni; kişinin gerçekte gerçek dışı arasındaki farkı ayırt etmesini zorlaştıran, normal düşünce akışının devamını engelleyen, duygularını kontrol etmesini ve normal olarak davranmasını önleyen bir hastalıktır	Açıklama		
En sık görülen erken dönem şizofreni belirtileri şu şekildedir: sosyal hayattan ve arkadaş çevresinden uzaklaşma, sürekli şüphe duyma, kişisel hijyenin azalması, donuk bakışlar, sevinç veya üzüntü gibi duyguların ifade edilememesi, aşırı tepkiler vermek,	Bilgilendirme	Tıbbi olarak doğru bilgi	Damgalama karşıtı
Hastalığın özellikle akut döneminde hastaların hastanede yatarak tedavi görmesi gerekebilir. Şizofreni belirtileri ve yol açtığı komplikasyonlar doğru tedavi yöntemiyle kontrol altına alınabilmektedir ve kişinin gündelik hayatına büyük oranda dönebilmesi sağlanabilmektedir. Diğer herkes hadi neyse ama size yakıştıramadım. Psikoz hastasıyla dalga geçmek doğru mu? Şizofreni hastalarını etiketleyen bir tweet olmuş. Her beğenilmeyen kişi/görüşü şizofreni diye itham etmek, hastalarımızın toplumdaki daha da dışlanmasına, kendilerini damgalamalarına ve tedavi arayışından uzak kalmalarına neden olmaktadır.	Uyarma Destekleme	Savunucu	

ya onu seviyor ya da onu sevmiyor gibi hissediyor. Bi sal be güzel kardeşim. Rahatla... 🍷

“... bey sizin şizofreni gibi bir hastalık sorunuz olduğunuzu düşünüyorum... Bu kaniya mimik ve hareketleriniz den dolayı vardım.”

Yanlış inançların bir kısmında toplumsal düzeyde şizofreni ve psikoz sözcüklerinin ifade edildiği belirlenmiştir. Ortaya çıkan tüm olumsuz durumların (kötü davranışlar, artan şiddet olayları, açıklanamayan durumlar vb.) sonucu olarak toplumun büyük bölümünün ruhsal bozukluk yaşadığına ilişkin ifadelerde bulunulmuştur (31 tweet).

“Toplumsal bir şizofreni yaşıyoruz... Görüyoruz, anlamıyoruz; işitiyoruz, algılayamıyoruz... Şiddet alabildiğine artıyor... Toplumsal yapı ve nüfus popülasyonu değişiyor...”

“Türkiye sınırlarında yaşayan nüfusun büyük ama çok büyük bi çoğunluğu şizofreni ve ruhsal sorunludur. Davranış ve kişilik bozukluğu vardır. Aklî melekeleri ayarsızdır.”

“Şizofreni bayağı arttı Türkiye’de her 2 kişiden biri 2 kişi daha ne diyeyim...”

“Açıklanamayan çok davranış modeli oluştu toplumda...genel bir psikoz hali bu sanırım”

TEMA 3: DAMGALAMA KARŞITI

İncelenen tweetlerde kullanıcıların düşük oranda (96 tweet), şizofreni ve psikotik bozukluklara ilişkin tıbbi açıdan doğru bilgilendirmeyi içeren, ruhsal bozukluğa sahip kişileri destekleyici ifadelerin Twitter hesaplarında paylaşıldığı ortaya çıkmıştır (Tablo 1).

Alt Tema 1: Tıbbi olarak uygun

Araştırmada incelenen tweetlerde şizofreni ve ilişkili sözcüklerin tanımı, nedenleri, belirtileri ve tedavi açısından tıbbi anlamda doğru bilgiyi içeren tweetler olduğu ortaya çıkmıştır.

“Şizofreni beyni etkileyen bir hastalıktır. Kişinin normalden farklı düşünmesine, hissetmesine ve davranmasına neden olur. İnsanı gerçek dünyadan koparıp kendi iç dünyasına döndüren, dış dünyayla bağlantılarda zayıflama doğuran bir hastalıktır.”

“Psikoz, sadece şizofreniye has bir durum değildir. Duygudurum bozuklukları (depresyon, mani, bipolar bozukluk gibi), madde kullanımına ya da genel tıbbi duruma bağlı olarak da psikoz ortaya çıkabilir.”

“Psikotik belirtiler gerçeklikle temasın kaybolması anlamına gelir, halüsinasyonlar (aslında var olmayan şeyler görme ya da sesler duyma) ve delüzyonlar (yanlış, sabit inançlar) içerebilir.”

“Hastalığın özellikle akut döneminde hastaların hastanede yatarak tedavi görmesi gerekebilir. Şizofreni belirtileri ve yol açtığı komplikasyonlar doğru tedavi yöntemiyle kontrol altına alınabilmektedir ve kişinin gündelik hayatına büyük oranda dönebilmesi sağlanabilmektedir.”

“Günümüzde şizofreni tedavisinde çok yönlü bir yaklaşım yararlı bulunmaktadır. Güncel tedavide temelde antipsikotik ilaçlar kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra psikoterapiler ve diğer psikososyal yaklaşımlara da başvurulmaktadır.”

“Ülkemizde ağır ruhsal bozukluğu olan (şizofreni ve benzeri psikotik bozukluklar ve duygu durum bozuklukları gibi) bireyler için, toplum temelli hizmetleri sunmak üzere Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri kurulma çalışmaları başlamış olup, yaygınlaştırma devam etmektedir.”

Alt Tema 2: Savunucu

Araştırmada incelenen tweetlerde bazı kullanıcıların (28 tweet) şizofreni ve psikotik bozukluklara yönelik hakaret, olumsuz tutum ve yaklaşımları içeren tweetlere karşı çıkan, bunların doğru olmadığını savunan ve bozukluğu yaşayan kişilere yönelik destekleyici ifadelerde bulunan tweetler paylaşıldıkları belirlenmiştir.

“Psikoz farklı okb farklı şunu bi anlayan yok ya her psikiyatriye giden deli değil ayrıca psikoz olanlarada deli damgası

vurmakta çok ayıp dengesiz insanları boğasım var benim ya biraz saygılı olun”

“Kullanılan dil insanların algısını da etkiler. şizofreni ciddi bir tıbbi hastalıktır. Bu kişileri dışlayacak ableist dilden kaçınalım.”

“Şizofreni düzelmez diye etiketleme yapılmamalı, Şizofreni utanılacak alay edilecek bir durum değildir.”

“Şizofreni değilim.Ama milyonları bulan şizofreni hastaları var ve ağır bir rahatsızlık olduğu için aileleri de yıpranıyor. Onları aşağılayarak haksızlık ediyorsun. Onlara Allah'tan acil şifalar dilerim.

TARTIŞMA

Sosyal medya etkinliğinin incelenmesi, şizofreni gibi ciddi ruhsal bozukluklar hakkında toplumun bakış açısının ortaya konulması açısından önemlidir (Hswen ve ark. 2018). Bu çalışmanın amacı, Türk Twitter kullanıcıları arasında damgalayıcı tutumları değerlendirmek için ‘şizofreni’ ‘şizofrenik’ ‘psikoz’ ve ‘psikotik’ sözcüklerinin kullanımını araştırmaktır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik kavramlarının sıklıkla kötüye kullanıldığı ve olumsuz tutumları ifade eden tweetlerde yaygın olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Şizofreni, şizofrenik, psikotik ve psikoz kavramlarının Türk Twitter’da sosyal etkileşimler bağlamında sıklıkla damgalayıcı şekilde kullanıldığı en fazla şizofreni kavramının damgalama içerikli kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada damgalayıcı tweetlerin çoğunluğunun bireyler tarafından kişisel görüş biçiminde atılan tweetler olduğu bulunmuştur. Damgalayıcı tweetlerde şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüğünün en yaygın kullanımı hakaret etme ve olumsuz bakış açısı ilişkilendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgularda hakaret, olumsuz bakış ve damgalama karşıtı şeklinde üç ana tema ortaya çıkmıştır.

Hakaret

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre ‘şizofreni’ ve ‘şizofrenik’ sözcüklerinin kişisel hakaret olarak yaygın şekilde kullanıldığını ortaya çıkmıştır. “Kişisel hakaret” olarak kullanımın şizofreni hastalarına yönelik olmadığı herhangi bir kişiye, herhangi bir konuya ve herhangi bir amaca yönelik olduğu belirtilmelidir. Şizofreni ve ilişkili kavramlar hakaret kapsamında küfür ve alay etme şeklinde kullanılmıştır. Twitter kullanılarak şizofreni ve psikoza karşı tutumların değerlendirildiği bir çalışmada benzer şekilde, şizofreni ve şizofrenik ifadelerinin %53,7’sinin alay etme ya da önemsizleştirme şeklinde kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Passerello ve ark. 2019). Kara ve Şenel Kara (2022) tarafından Türk Twitter’da şizofreni ve ilgili sözcüklerin kullanımının değerlendirildiği çalışmada, şizofreni ile ilgili sözcüklerin kişisel hakaret olarak yaygın şekilde kullanıldığı, rahatsız edici bir sözcük olarak ‘şizofrenik’ sözcüğünün kullanıldığı ve

bazı kullanıcıların şizofreni ve ilgili sözcükleri rahatsız edici küfürlerle birlikte saldırgan bir sözcük olarak kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Passerello ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada, damgalayıcı tweetlerde şizofreni sözcüğünü Twitter kullanıcılarının %53,7'sinin "alaycı/mizahi" şeklinde kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Yapılan bir diğer çalışmada benzer şekilde Twitter kullanıcılarının "schizophrenia", "schizophrenic", "schizophrene", or "paranoiac" sözcüklerinin bağlamlarının sıklıkla "alaycı/mizahi" (%39,2) şekilde kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerinin küfür ve alaycı şekilde kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, rahatsız edici bir sözcük olarak 'şizofreni' sıfatının seçilmesi alışılmadık bir durumdur ve Twitter kullanıcıların şizofreniyi olumsuz gördükleri ve son derece rahatsız edici küfürlerle birlikte saldırgan bir sözcük olarak kullandıkları görülmüştür. Bu durum Türk toplumunda şizofreni hastalığının doğru bilinmediğini ve bu kullanımların aslında damgalamanın bir parçası olduğunu gösterdiği düşünülmektedir. Çalışmamızda elde ettiğimiz bu bulgu, Türkiye'de şizofreni hastalığı olan kişilere yönelik toplumsal tutum ve yaklaşımlarını inceleyen, hastalığa karşı olumsuz inanç, tutum ve dışlayıcı eğilimlerin olduğunu belirleyen (Sağduyu ve ark. 2001, Taşkın ve ark. 2003, Çam ve Bilge 2013, Utz ve ark. 2019) araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir.

Olumsuz Bakış

Çalışmada elde edilen bulgulara göre Twitter kullanıcıları, şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerini tıbbi bilgilerle tutarlı olmayacak şekilde ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Kullanıcılar şizofreni ve psikotik bozukluğa yönelik yapılan olumsuz duygu ve düşünceler (korkunç, kötü, anormal, sorunlu vb.) ifade etmişlerdir. Hsven et al. (2018) tarafından yapılan çalışmada Twitter'da şizofreni hakkındaki konuşmaların genellikle olumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Korkmaz ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında da benzer şekilde Twitter kullanıcılarının %26'sının şizofreni ile ilgili olumsuz konuşmaları olduğu ortaya çıkmıştır. Passerello ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde şizofreni tweetlerinin yaklaşık üçte birinin olumsuz çağrışımlara sahip olduğu belirtilmektedir. Çoğunlukla mecazi ve mecazi kullanım yoluyla ortaya çıkan olumsuz bakış açısının şizofreni hastalarını ve ailelerini olumsuz etkilemesi muhtemeldir. Şizofreni hastalarının sosyal medyada, önyargı ve yanlış bilgiye dayalı olumsuz bir tutum' olarak tanımlanan büyük bir damgalanma ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu durum onların sosyal yaşamlarını, mesleklerini, özgüvenlerini ve yardım arama davranışlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Damgalanma, ruh sağlığını iyileştirmeye yönelik programların başarısının önündeki en büyük engel bile olabilir. Sonuçlar, Türk halkı arasında bu ruh sağlığı durumuyla ilgili genel bir farkındalık ve eğitim eksikliğinin kanıtını

göstermektedir. Twitter kullanıcılarının şizofreni ve psikotik bozukluğa yönelik yapılan olumsuz duygu ve düşünceleri toplumda şizofreniye yönelik sosyal damgalanmanın varlığını düşündürmektedir. Damgalanma şizofreni hastalarının yaşamları üzerinde önemli etkiler bırakabilmektedir. Kişileri toplumdan uzaklaştırmakta (Çam ve Bilge 2013), topluma entegrasyonlarına zarar vermekte (Aslantürk 2016), hastalıklarını gizlemek zorunda bırakmakta, tedavi ve yardım arama davranışlarını engellemekte, benlik saygısını düşürmekte ve damgalamanın içselleştirilmesine neden olmaktadır (Sevinik ve Taş Aslan 2020).

Damgalama Karşıtı

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, bazı tweetlerin, şizofreni ve psikotik bozukluklara ilişkin tıbbi açıdan doğru bilgilendirme ve hastalara yönelik destekleyici ifadeler içerdiği ortaya çıkmıştır. Şizofreni ve psikozla karşı tutumları değerlendirmek için Twitter'ı kullanma ile ilgili yapılan çalışmada da benzer şekilde atılan tweetlerde diğer tweetlere oranla daha düşük oranda damgalama karşıtı içeren tweetler atıldığı görülmüştür. Çalışmada şizofreni ve şizofrenik ile ilgili atılan tweetlerin %8,2'sinin damgalama karşıtı, %2,4'ünün hastaları destekleyici ifadeler ve %1,2'sinin kişisel damgalama deneyimi olduğu belirtilmektedir (Passerello ve ark. 2019). Twitter'da ruhsal hastalıklara yönelik damgalanma ile ilgili yapılan çalışmada da benzer şekilde bazı Twitter kullanıcılarının stigma karşıtı tweetler atmalarına karşın olumsuz algılara neden olan tweetlerin yüksek oranda yer aldığı belirtilmektedir (Makita ve ark. 2021). Daha önce yapılan çalışmalarda (Kolliakou ve ark. 2020, Robinson ve ark. 2019, Makita ve ark. 2021), sosyal medyada ruh sağlığıyla ilgili konuşmaların genellikle anti-sosyal davranışlara ve damgalayıcı ya da alçaltıcı dil kullanımına alan sağladığını göstermiştir. Bu durum şizofreni hastası kullanıcıları olumsuz etkileyebilmektedir.

SONUÇ

Türkçe Twitter'da şizofreniye yönelik damgalamayı inceleyen bu çalışmada, 'şizofreni, şizofrenik, psikoz ve psikotik sözcüklerinin kötüye kullanıldığı uygun tıbbi kullanımdan belirgin bir sapma olduğu ortaya çıkmıştır. Twitter kullanıcılarının şizofreni ve psikotik bozukluğa yönelik atılmış olduğu tweetler toplumda şizofreniye yönelik sosyal damgalanmanın varlığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca çalışmada Twitter'da en çok damgalama olarak şizofreni sözcüğünün kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, damgalamayı azaltmak amacıyla şizofreninin yeniden adlandırılması isteniyorsa psikoz teriminin kullanılabilirliğini düşündürmektedir. Tweetlerden bağlam çıkarmak zor olabilmektedir. Sistematik yanlış çıkarım, damgalama yaygınlığının ya fazla ya da az tahmin edilmesine yol açabilir. Bu alandaki çalışmalar, tweetlerin nasıl derecelendirildiğini dikkatlice düşünmelidir. Günümüzde sosyal etkileşimin

giderek daha büyük oranda çevrimiçi gerçekleşmesinden hareketle, Twitter'da şizofreni hastalığına yönelik damgalayıcı tutumların değerlendirilmesi ve damgalama karşıtı çalışmaların yapılması gereklidir. Şizofreniye yönelik toplumun olumsuz tutumlarının şizofreni hasta ve aileleri için olumsuz sonuçları olabilir.

KAYNAKLAR

- Aslantürk H (2016) Ruh Sağlığı Alanında Toplumsal Entegrasyon ve Sosyal Haklar. *Turkish Journal of Family Medicine Primary Care* 10: 259-70.
- Bhattarai B, Ojha J (2020) Perceived stigma towards mental illness and its associated factors among community people of Pokhara Metropolitan, Kaski, Nepal. *Journal of Health and Allied Sciences* 10: 28-35.
- Brown G, Rathbone AL, Prescott J (2021) Social media use for supporting mental health (SMILE). *Mental Health Review Journal* 26: 279-97.
- Carrara BS, Ventura CAA, Bobbili S J ve ark. (2019) Stigma in health professionals towards people with mental illness: an integrative review. *Archives of Psychiatric Nursing* 33: 311-8.
- Colizzi M, Ruggeri M, Lasalvia A (2020) Should we be concerned about stigma and discrimination in people at risk for psychosis? A systematic review. *Psychological Medicine* 50: 705-26.
- Çam O, Bilge A (2013) Türkiye'de ruhsal hastalığa/hastaya yönelik inanç, tutum ve damgalama süreci: Sistematik derleme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 4: 91-101.
- Kara UY, Şenel Kara B (2022) Schizophrenia on Turkish Twitter: an exploratory study investigating misuse, stigmatization and trivialization. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 57: 531-9.
- Kolliakou A, Bakolis I, Chandran D ve ark. (2020) Mental health-related conversations on social media and crisis episodes: a time-series regression analysis. *Scientific Reports* 10: 1-7.
- Korkmaz ŞA, Duman Y, Kaymak SU ve ark. (2021) The view of# schizophrenia on Twitter (a splitting of the mind in 280 characters). *Journal of Health Sciences and Medicine* 4: 91-5.
- Hswen Y, Naslund JA, Brownstein JS ve ark. (2018) Monitoring online discussions about suicide among Twitter users with schizophrenia: Exploratory study. *JMIR Mental Health* 5: e11483.
- Joffe H, Yardley L (2004) Content and thematic analysis. *Res Methods Clin Health Psychol* 56: 68.
- Krupchanka D, Chrtková D, Vítková M ve ark. (2018) Experience of stigma and discrimination in families of persons with schizophrenia in the Czech Republic. *Social Science & Medicine* 212: 129-35.
- Latha K, Meena KS, Pravitha MR ve ark. (2020) Effective use of social media platforms for promotion of mental health awareness. *Journal of Education and Health Promotion* 9 : 124.
- Li J, Guo YB, Huang YG ve ark. (2017) Stigma and discrimination experienced by people with schizophrenia living in the community in Guangzhou, China. *Psychiatry Research* 255: 225-31.
- Li A, Jiao D, Liu X ve ark. (2020) A comparison of the psycholinguistic styles of schizophrenia-related stigma and depression-related stigma on social media: Content analysis. *Journal of Medical Internet Research* 22: e16470.
- Lien YY, Lin HS, Lien YJ ve ark. (2021) Challenging mental illness stigma in healthcare professionals and students: A systematic review and network meta-analysis. *Psychology & Health* 36: 669-84.
- Makita M, Mas-Bleda A, Morris S ve ark. (2021) Mental health discourses on Twitter during mental health awareness week. *Issues in Mental Health Nursing* 42: 437-50.
- Oexle N, Corrigan PW (2018) Understanding mental illness stigma toward persons with multiple stigmatized conditions: Implications of intersectionality theory. *Psychiatric Services* 69: 587-9.
- Passerello GL, Hazelwood JE, Lawrie S (2019) Using Twitter to assess attitudes to schizophrenia and psychosis. *BJPsych Bulletin* 43: 158-66.
- Robinson P, Turk D, Jilka S ve ark. (2019) Measuring attitudes towards mental health using social media: investigating stigma and trivialisation. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 54: 51-8.
- Sağduyu A, Aker T, Özmen E ve ark. (2003) Halkın şizofreniye bakışı ve yaklaşımı üzerine bir epidemiyolojik araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi* 14: 203-12.
- Sevinik H, Taş Arslan F (2020) Şizofreni hastalarında içselleştirilmiş damgalanma ve sosyal işlevsellik düzeyinin belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 11: 173-80.
- Stepnicki P, Kondej M, Kaczor AA (2018) Current concepts and treatments of schizophrenia. *Molecules* 23: 2087.
- Taskin EO, Sen FS, Aydemir O ve ark. (2003) Public attitudes to schizophrenia in rural Turkey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 38: 586-92.
- Türk Dil Kurumu. Erişim adresi: <https://tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 20. 05.2022
- Utz F, Böge K, Hahn E ve ark. (2019) Public attitudes towards depression and schizophrenia in an urban Turkish sample. *Asian Journal of Psychiatry* 45: 1-6.
- Vaismoradi M, Jones J, Turunen H ve ark. (2016) Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *J Nurs Educ Pract* 6: 100.
- Walsh D, Foster J (2020) A Contagious Other? Exploring the Public's Appraisals of Contact with 'Mental Illness'. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17: 2005.
- Zhang Z, Sun K, Jatchavala C ve ark. (2020) Overview of stigma against psychiatric illnesses and advancements of anti-stigma activities in six Asian societies. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17: 280.

Açıklama: Bu çalışma, 4. Ruhsal İyileştirme Kongresinde "Sosyal Medyada Şizofreni ve Damgalama" başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuştur.